

Svensk Hörsel

Leverantörernas förening

Svensk Hörsels rapport:

Villkor för hörselprodukter

**En undersökning om hörselvårdens
regler och förhållningssätt
för förskrivning av hörselprodukter**

genomförd sommaren 2008

Svensk Hörsel – Leverantörernas förening

Adress

Box 22307

Postnr

SE-104 22

Ort

STOCKHOLM

Telefonnr

08 508 938 00

Faxnr

08 508 938 01

Hemsida

www.svenskhorsel.se

Besöksadress: Klara Norra Kyrkogata 31

E-post: info@svenskhorsel.se

Villkor för hörselprodukter

– En undersökning om regler och förhållningssätt för förskrivning av hörselprodukter

Inledning

Svensk Vård förändras i rask takt. Moderna behandlingsmetoder och terapier införs tillsammans med den senaste medicintekniska teknologin och moderna läkemedel. Många nya aktörer, ofta privata sådana, bidrar till en ökad konkurrens och därmed snabbare spridning av ny och effektiv teknik och nya behandlingsmetoder. Dessa nya produkter och metoder leder till en förbättrad livskvalitet för dem med behov. Allt det leder totalt sett till ökade möjligheter även om det alltid finns begränsningar i form av resurser. Är det så även inom området hörsel? Denna rapport framtagen av Svensk Hörsel är ett försök att åtminstone ge ökad insikt i frågan samt skapa nödvändig debatt. Svensk Hörsel ser gärna att fler aktörer bidrar till debatt i frågan.

Den här rapporten är framtagen av Svensk Hörsel i syfte att kartlägga förändringar och för att skapa en bild av hur nuläget ser ut gällande förskrivning av hörselprodukter. Materialet kommer att användas för att underlätta för Svensk Hörsel att agera som en professionell samtalspartner med brukare, kunder och profession inom svensk hörselvård.

Svensk Hörsel www.svenskhorsel.se är branschorganisationen för leverantörer av hörapparater och hörselprodukter i Sverige. Branschen omsätter ca 500 mkr per år. Svensk Hörsel, med dess medlemmar, representerar cirka 95 % av marknaden i Sverige. I branschen finns stora internationella företag men också flera företag som är svenska.

Sammanfattning

Hörselprodukter är viktigt för många patienter. Det kan gälla patienter med hörapparat eller utan hörapparat. Vår undersökning visar att hörselprodukterna behandlas väldigt olika på landets hörcentraler. Undersökningen visar också att hörselprodukterna ofta är satta på undantag. Det råder en relativt restriktiv hållning för att förskriva hörselprodukter. Detta förhållande är förstås djupt olyckligt för de patienter som är i behov av produkterna. De patienter som har svåra nedsättningar eller multihandikapp har lättare att få hörselprodukter. Många patienter får idag införskaffa sina hörselprodukter på egen hand. Ett problem för dessa patienter är att de ofta inte vet var de ska vända sig för att köpa. I vår undersökning framgår det att hörcentralerna ofta inte informerar sina patienter om vad och var man kan införskaffa lämpliga produkter. I vissa fall råder det till och med förbud att informera patienter på olika sätt. Vissa hörcentraler bedriver egen försäljning av produkter vilket rimligen strider mot deras uppdrag och mot kommunallagen.

Det finns många saker som hörcentralerna kan förbättra väldigt snabbt – utan att det innebär ökade kostnader.

Svensk Hörsel ger i sina slutsatser förslag på åtgärder.

Rapport

Undersökningens upplägg

Undersökningen genomfördes genom telefonintervjuer, under våren 2008, med olika chefer på hörcentralerna i varje landsting. För att få ett så tillförlitligt resultat som möjligt var ambitionen att intervjua en avdelningschef och en teknisk chef på varje landsting. Efterhand upptäcktes dock att de olika befattningarna både har olika namn och även olika kunskapsområden beroende på vilket landsting de arbetar på, vilket resulterade i följande sammansättning: 8 enhetschefer, 2 hörselvårdschefer, 7 avdelningschefer, 1 verksamhetschef och 2 audionomchefer (20 olika landsting) samt på tekniska sidan: 8 ansvariga för tekniska hjälpmedel, 5 tekniska chefer, 2 hjälpmedelsingenjörer och 3 hörselvårdstekniker (17 olika landsting). Sammanräknat så är alla 21 landsting representerade i undersökningen.

Telefonintervjuerna var baserade på ett i förväg framtaget frågeformulär (se bilaga 1) som fylldes i av intervjuaren under intervjuens gång. Frågeformuläret innehöll Ja och Nej frågor, frågor med olika svarsalternativ samt frågor där den tillfrågade fick svara med egna ord. Sammanställningen av materialet har gått till så att intervjuerna från ett och samma landsting har jämförts och bildar tillsammans svaren för det landstinget. I de fall där två svar tillhörande samma landsting har skiljt sig åt, har ett alternativ valts och under specifikationen för den frågan följer en diskussion om tänkbara anledningar till skilda svar och även en motivation till det valda alternativet. Vissa frågor kan besvaras med ett eller flera svar, vilket medför att antal svarande kommer vara färre än summan av svaren och den procentuella fördelningen mellan svarsalternativen blir missvisande, den är därmed ej uträknad. Vilka svar som hör ihop med varandra finns även de att hitta i specifikationen för de aktuella frågorna. För de frågor, utan i förväg givna svarsalternativ, har de mest frekventa svaren tagits med i sammanställningen och övriga svar går att hitta i specifikationen för dessa frågor.

Av de tillfrågade har 100 % svarat på alla frågor och svarsfrekvensen för alternativet ”vet ej” är lägre än 14 % på alla frågor utom fråga 15, som handlar om storleken på budgeten för hörselprodukter. Knappt 60 % av de tillfrågade kunde svara på hur stor budget de har. Bortfallet i denna fråga kan naturligtvis ha sin förklaring i att dessa personer helt enkelt inte vet vad de har för budget, men den siffran borde vara enkel att ta fram och det upplevdes som att den frågan var känslig för många att svara på.

Definitioner

En ”hörcentral/hörselklinik” kan vara både privat- och landstingsdriven. En hörcentral/klinik som drivs i privat regi kallas ofta för ”audionommottagning”. Hörcentralen/kliniken är dock finansierad av landstinget. Hörcentralen är det ställe där den som söker hörselvård får behandling/rehabilitering. Hörselprodukt är alla produkter som inte definieras som en hörapparat men som på något sätt kompenserar för nedsatt hörsel. Det kan vara produkter som används tillsammans med hörapparat eller helt för sig själv utan hörapparat. Cochleaimplantat ingår inte i gruppen hörapparater eller hörselprodukter.

Strukturen för beslut

Strukturen för beslut om inköp av hörselprodukter är oklar i många landsting. För hörselprodukter har endast 67 % av hörcentralerna en sortimentsgrupp som fastställer sortimentet av produkter, den gruppen består vanligtvis av audionomer och tekniker på respektive hörcentral. Vid inköp av hörselprodukter sköter 50 % av hörcentralerna/klinikerna det direkt från leverantörer, 25 % via

upphandlade avtal och 25 % från HI avtal. En del hävdar också att de använder sig av alla tre, de tar hjälp av avtalen men är ej bundna vid dessa utan kan välja att köpa direkt från leverantör vid behov.

Villkor för hörselprodukter

Vid förskrivning av hörselprodukter är det väldigt olika villkor som gäller hos de olika landstingen, några likheter kan dock ses. Då det gäller TV-lyssningsprodukter är det framför allt stolslinga som förskrivas och det ges ut till i stort sett alla med hörapparat vid behov enligt förskrivningskriterier. Trådlösa system och fast installerad slinga ges främst ut till barn och funktionshindrade. Fast installerad slinga är dock mycket vanligare men en begränsning är att den ges ej ut till personer som bor i lägenhet eller flerfamiljshus.

Förstärkare/slinga till telefoner ges enbart ut till fast telefon och till personer med grava nedsättningar som ej hör med en telefon som har slinga i luren.

Varseblivningshjälpmedel som förskrivas är oftast enbart optiska eller taktila och vid en ny installation är de trådlösa systemen vanligare, många är på väg att ta bort de trådbundna systemen helt. Villkor för förskrivning av varseblivningssystem är i de flesta fall måttlig till grav hörselnedsättning eller en gräns på 60 dB HL (Hearing Level) på bästa örat, andra dB gränser förekommer också. Trådlös varseblivare till texttelefon ges bara i stort sett ut till de personer som har behov av en texttelefon.

Trådlös babyvakt ges ut eller utlånas till alla med det behovet.

Villkoren för **väckningssystem** är väldigt olika men vanligast är till personer med grava nedsättningar eller ensidigt hörande som har behov av att vakna en viss tid. Det är även vanligare att enbart en vibratorplatta som passar till befintlig väckarklocka förskrivas.

Samtalsförstärkare förskrivas oftast till personer som ej klarar av att använda en vanlig hörapparat, och då med samma egenavgift och villkor som gäller för hörapparat. I vissa fall kan en samtalsförstärkare förskrivas även som komplement till en hörapparat eller istället för denna, om patienten väljer det.

FM-system till barn förskrivas nästan alltid, framförallt som skolhjälpmedel men vid behov förskrivas det även för privat bruk. Trådlösa mikrofoner för vuxna är inte lika vanligt (mindre än 50 % av hörcentralerna förskriver trådlösa mikrofoner till vuxna) men vid grava nedsättningar i kombination med synskada eller till vuxenstuderande förskrivas det också.

De flesta av dessa villkor är bara riktlinjer vilket är de vanligaste orsakerna till att en patient får, eller inte får, ett visst hjälpmedel. Vid många hörcentraler behovsprövas varje enskilt fall och av vissa hjälpmedel har hörcentralerna bara ett fåtal produkter att ge ut varje år/halvår. Det innebär att själva antalet begränsar benägenheten att fånga upp det faktiska behovet.

Information och försäljning

Vid alla hörcentraler informerar audionomerna patienterna om vilka hjälpmedel som finns, informationen begränsas dock efter patientens behov och de förskrivningsregler som finns. Yrkesverksamma personer informeras alltid om hur de kan få finansiering av hörselprodukter som är nödvändiga för arbetet, det vanligaste är dock att de patienterna redan har all nödvändig information då de träffar audionomen. Information till patienterna om olika produkter från olika leverantörer tillåts och ges ut hos de flesta av hörcentralerna även om det inte alltid finns att tillgå i väntrummen.

Mindre än hälften av alla hörcentraler bedriver försäljning av hörselprodukter, orsaken till detta är framförallt att de ej har resurser till det. De anser att det är enklare och bättre för patienten att köpa produkterna på marknaden, de flesta hjälper då till med information om produkter och lämpliga återförsäljare. De hörcentraler som ändå bedriver en viss försäljning gör det i väldigt liten skala och

många är på väg att sluta helt. Det finns ett antal hörcentraler som inte tillåter någon information från privata företag om vilka produkter som finns och var de finns att köpa. Orsaken till det är ”beslut fattade centralt” (som en svarande uttrycker det) eller att man anser att det ”blir orättvist ” för då kan ju någon leverantör få bättre position än någon annan.

Försäljning av tillbehör till hörapparater sker i lite större utsträckning än hörselprodukter. Drygt hälften av alla hörcentraler säljer produkter och då mest batterier.

Iakttagelser

I undersökningen framgår en ganska dystert bild av hur hörselprodukterna (ej hörapparater) hanteras i den svenska hörselvården. Sammantaget så har hörcentralerna en ganska oklar bild av vad man gör och vilka mål man har med hörselprodukterna. Om man ska säga något positivt så är det att vissa hörcentraler har så pass dålig styrning och kontroll så att det i sin tur har gett hyggligt goda möjligheter för driftiga audionomen att göra en professionell bedömning av behovet och agera därefter när det gäller förskrivning av hörselprodukter. Som regel så är det tvärtom, dvs. det finns riktlinjer som kraftigt begränsar möjligheterna att förskriva en hörselprodukt. Ofta så slår dessa riktlinjer väldigt hårt - tillsammans med en begränsning av antalet produkter per år som får förskrivas. Resultatet blir att väldigt få personer får tillgång till hörselprodukter. Detta kan tyckas anmärkningsvärt då behovet av hörselprodukter är stort samtidigt som en mängd produkter idag finns på den svenska marknaden.

Personer med grav funktionsnedsättning (döva, svårt hörselskadade eller hörselnedsättning i kombination med annat handikapp) får ofta bra produkter för att klara sin vardag. Det är positivt. Den stora begränsningen är alla de många människor som har en hörselnedsättning och ofta behöver något mer än en hörapparat.

En annan hämsko som tydligt syns i undersökningen, och som alla leverantörer av produkter ofta vittnar om, är de praktiska hinder som hörcentralerna har för att förhindra information om vilka produkter och vilka leverantörer som finns. Dessa produkter är för det mesta sådant som inte förskrivas på hörcentralen alls eller i mycket begränsad omfattning. Det kan t.ex. vara olika system för att personer med hörapparat ska kunna fungera på möten, konferenser, resor mm. Telefoner, telefontillbehör och varseblivning är andra stora produktgrupper som det inte informeras om. Detta är beklagligt eftersom man då försätter patienten i ett läge där han/hon varken får produkter förskrivet eller får information om vad, var och hur han/hon kan göra för att skaffa sig det själv. Det är lika befängt som att läkaren inte skulle berätta att ett visst läkemedel finns att köpa på Apoteket - även om läkaren inte förskriver det på recept! Skälen till denna hantering varierar:

- Praktiska skäl som tidsbrist
- Beslut fattade på oklara grunder inom hörcentralen/kliniken
- Beslut fattade av ledning eller på politisk nivå.

Svensk Hörsels slutsatser

Undersökningen har visat att organisationen på hörcentraler/kliniker för hörselprodukter är mycket oklar. Detta få givetvis en rad konsekvenser som drabbar dem som är i behov. Svensk Hörsel anser det angeläget att komma till rätta med de brister som uppdragats genom denna undersökning. Svensk Hörsels slutsatser är därför:

Varje landsting gör en samlad genomgång av de behov som finns för patienterna när det gäller hörselprodukter. Varje landsting gör sedan en genomgång av de nya produkter/tekniker som idag finns för att kompensera för en hörselnedsättning. Detta är såklart något man hela tiden måste uppdatera.

Varje landsting utarbetar en rehabiliteringsprocess rörande hörselprodukter för att möta de faktiska behoven. Det ska leda till god kompetens hos förskrivarna och ett adekvat sortiment för talkommunikation och varseblivning.

Alla audionomer får en årlig fortbildning i hörselprodukter som ska leda till att förskrivare kan informera om produkter som finns att förskriva samt övriga på marknaden tillgängliga hörselprodukter.

Stockholm 2009-01-30

Svensk Hörsel

Denna rapport kan också hämtas som pdf-fil från www.svenskhorsel.se